

ET VALG I BLINDE? ^F

Norske ungdommers kjennskap til ulikheter i arbeidsmarkedet før de gjør sine utdanningsvalg

INGVILD ALMÅS er førsteamanuensis i samfunnsøkonomi ved Institutt for samfunnsøkonomi, Norges Handelshøyskole (NHH). Hun er ph.d. fra NHH (2008).

KJELL G. SALVANES er professor i samfunnsøkonomi ved Institutt for samfunnsøkonomi, Norges Handelshøyskole (NHH). Han er dr.oecon. fra NHH (1988).

ERIK Ø. SØRENSEN er professor i samfunnsøkonomi ved Institutt for samfunnsøkonomi, Norges Handelshøyskole (NHH). Han er dr.oecon. fra NHH (2006).

SAMMENDRAG

15/16-åringer i Norge gjør et valg som har store konsekvenser for deres inntekt i arbeidsmarkedet: De velger om de skal ta yrkesfaglig eller allmennfaglig retning på videregående skole. Disse valgene vil igjen kunne legge tunge føringer for videre utdanningsvalg og yrkesvalg. Et viktig spørsmål er derfor hvor mye denne aldersgruppen vet om arbeidsmarkedet og dermed også mulige konsekvenser av valget de gjør. Vi har studert et representativt utvalg

ungdom i Bergen året før de gjør dette valget. Vi har spurt dem om hva de vet om inntektsforskjeller i arbeidsmarkedet, samt hvor mye høy inntekt betyr når de tenker på hvilken jobb de skal ønske seg i framtiden. Til tross for at niendeklassingene rapporterer at høy inntekt betyr mye for hvilken jobb de vil ønske seg i framtiden, ser de ut til å vite lite om hvilke utdannings- og yrkesvalg som vil gi dem muligheten til høy inntekt.

Utdanningsøkonomer har i lang tid forsøkt å tallfeste den økonomiske avkastningen av utdanning.¹ Dette har vist seg å være et vanskelig problem, siden de som venter høy avkastning av utdanning, i større grad tar høyere utdanning, og disse forventningene er som oftest ikke observerbare. Den vanligste antakelsen blant økono-

mer er at forventningene er rasjonelle, i den forstand at de er forventningsrette betinget på informasjonen som er tilgjengelig. Ofte gjøres det også en antakelse om at aktørene har tilstrekkelig informasjon til at estimatene korresponderer fullstendig med virkeligheten. Manski (1993) diskuterer det urimelige i slike forutsetninger når det gjelder ungdoms utdanningsvalg. Ungdommen står overfor et inferensproblem som er ganske likt det utdanningsøkonomer står overfor: Hvordan skal obser-

.....

1. Card (1999) gir en oversikt over denne litteraturen.

vasjoner av et tverrsnitt av lønn og utdanningsnivåer omsettes i anslag på den reelle avkastningen av utdanning for et individ (eller en gruppe)? Manski kommenterer sarkastisk at «Having witnessed the struggles of econometricians to learn the return to schooling, I find it difficult to accept the proposition that adolescents are endowed with this knowledge» (Manski 1993:49). Manski har tatt til orde for at økonomer i større grad bør be om subjektive sannsynligheter om framtidige og kontrafaktiske utfall i spørreundersøkelser og eksperimenter (Manski 2004).

Nå er det ikke trivielt å validere om subjektive sannsynligheter er rasjonelle betinget på den tilgjengelige informasjonen, siden det er vanskelig å måle hva aktører har observert. Det er derimot mulig å vurdere om den informasjonen aktører mener å ha, korresponderer med kjente arbeidsmarkedsfakta. Betts (1997) spurte et utvalg på studenter ved University of California i San Diego om hva de kjente til om lønnsatser og inntekter for forskjellige utdanningsfelt og -nivåer. Han fant store forskjeller i hva studentene trodde om lønnsforskjeller, men at gjennomsnittet av det de rapporterte, var forbausende realistisk, spesielt blant studenter som nærmer seg avslutning av studieløpet. En svakhet ved denne studien er at den ser på eldre studenter ved et svært godt amerikansk universitet, en spesielt selektert gruppe. Jensen (2010) ser på hva åttendeklassinger i Den dominikanske republikk tror om avkastning av utdanning, og finner at de i liten grad tror utdanning lønner seg, selv om de faktiske lønnsforskjellene mellom de med og uten videregående utdanning er høye. Han viser også at hva ungdommen tror om avkastningen av utdanning, er svært relevant for deres utdanningsvalg, gjennom et felteksperiment hvor noen skoler trekkes tilfeldig til å få intensiv informasjon om avkastningen av utdanning. Elevene på skolene hvor det blir informert mer intensivt om den økonomiske avkastningen av utdanning, vurderer sin egen potensielle avkastning som høyere, og de fullfører videregående utdanning i større grad enn på kontrollskolene.

Norsk ungdom må allerede på ungdomsskolen ta stilling til om de vil søke seg til allmenn- eller yrkesfaglig spesialisering på videregående skole. Kanskje kunne en vente at i et informasjonssamfunn som det norske har ungdom bedre kjennskap til utdanning og arbeidsmarkedet enn i Den dominikanske republikk, men på den andre siden har rådgivningsfunksjonen i

norsk skole ofte fokusert på sosialpedagogiske aspekter heller enn arbeidsmarkedet (se for eksempel Østlie 2004). Derfor vil vi i denne artikkelen fokusere på hva slags kjennskap norske ungdomsskoleelever har til lønnsforskjellene i det norske arbeidsmarkedet. Vi viser resultater fra et stort forskningsprosjekt på et representativt utvalg 14–15-åringer i Bergen, hvor vi som del av et eksperiment kunne gi elevene økonomiske insentiver til å svare riktig på spørsmål om arbeidsmarkedet (for å sikre at de tok oppgaven alvorlig) samtidig som vi kunne bruke vanlige eksperimentelle metoder for å måle preferanser og ferdigheter. I denne artikkelen viser vi at inntekt ser ut til å være av betydning for elevene, vi diskuterer hva de vet om inntektsforskjellene i det norske arbeidsmarkedet, og vi forsøker å relatere dette til ferdigheter og preferanser.

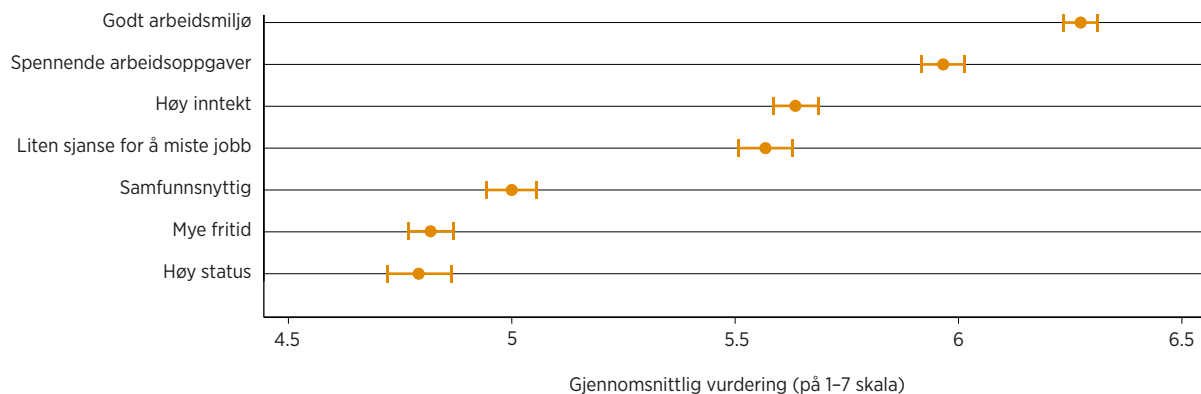
Artikkelen er organisert som følger. Først beskrives forskningsprosjektet i del 1. Videre beskriver vi hvilke egenskaper ved en jobb som er av betydning for ungdommene, i del 2. Deretter diskuterer vi i del 3 hva niendeklassingene vet om inntektsforskjeller, før vi konkluderer i del 4.

1. FORSKNINGSPROSJEKTET

Vi gjennomførte et eksperiment ved Norges Handelshøyskole (NHH) i april 2011. Gjennom eksperimentet fikk vi samlet inn data som beskriver deres preferanser tilknyttet risikotaking, tålmodighet, konkurransevillighet, personlighet og sosiale hensyn i situasjoner som involverer deling av ressurser. Som del av eksperimentet gjennomførte vi også en spørreundersøkelse der vi fikk hentet inn informasjon om tidsbruken deres samt hvilken kunnskap de har om inntektsforhold i det norske arbeidsmarkedet, og hva de synes er viktige aspekter ved en jobb. Det er de to sistnevnte elementene knyttet til arbeidsmarkedet vi fokuserer på i denne artikkelen.

For å få et representativt utvalg av aldersgruppen trakk vi et tilfeldig utvalg skoler i Bergen kommune, en kommune som langs observerbare dimensjoner er ganske representativ for den norske befolkningen (se Capelen mfl. 2010 for en diskusjon av dette). Skolene ble trukket ut med sannsynligheter som var proporsjonale med antall elever de hadde på ungdomsskoletrinnet. I alt inviterte vi elleve skoler, to skoler var først villige, men måtte trekke seg på grunn av praktiske problemer i undervisningsplanleggingen. Vi inviterte to klasser fra hver av skolene. Vi ønsket å invitere elever nært

FIGUR 1 Vurdering av egenskaper ved jobb, spørsmålet var «Hvor mye betyr disse forskjellige tingene for deg når du tenker på hvilken jobb du kunne tenke deg i fremtiden (skalaen går fra 1 til 7, hvor 1 betyr 'ingenting' og 7 betyr 'svært mye')». Figuren viser gjennomsnittlig vurdering (med standardfeil).

opp til deres første viktige utdanningsvalg, men før de hadde bundet seg til et utfall, og valgte derfor å invitere elever i niende klasse.

Alle elevene i de utvalgte klassene fikk en spesiell invitasjon tilsendt.² Deltakelse var frivillig, og både elevene og deres foreldre måtte godkjenne deltakelse. Deltakelsen var høy: av 603 inviterte elever (på ni skoler) valgte 524 å delta, som gir oss en gjennomsnittlig deltakelsesrate blant de inviterte elevene på 87 prosent, og på ingen skole var deltakelsesraten under 70 prosent.³ Vi vurderer dette som en svært god deltakelsesrate. I tillegg hadde vi en pilotsesjon med elever fra en skole utenfor Bergen kommune for å teste vår eksperimentelle design, vi rapporterer ikke data fra pilotsesjonen i denne artikkelen. Siden niendeklasse er obligatorisk i Norge og de fleste inviterte deltok, anser vi utvalget vårt for å være representativt for befolkningen i Bergen. Elevene fyller 15 år i løpet av 2011, og på eksperimenttidspunktet (april) rapporterte litt under en tredel av deltakerne å ha fylt 15 år.

For å sikre kontroll over den eksperimentelle situasjonen ble alle deltakerne fraktet i buss til NHH. Det var i gjennomsnitt 52 elever i hver sesjon, og hver sesjon varte i cirka to timer. Ved avslutning av eksperimentet

fikk deltakerne en konvolutt med betaling for de insensitiverte delene av eksperimentet som kunne avsluttes på eksperimentdagen. Utbetalingsprosedyren sikret anonymitet slik at ingen involverte kunne assosiere utbetalingsbeløp med enkelt deltakere, og dette ble forklart for deltakerne på forhånd.

2. HVILKE EGENSKAPER ER VIKTIGE FOR HVILKEN JOBB UNGDOMMER ØNSKER SEG?

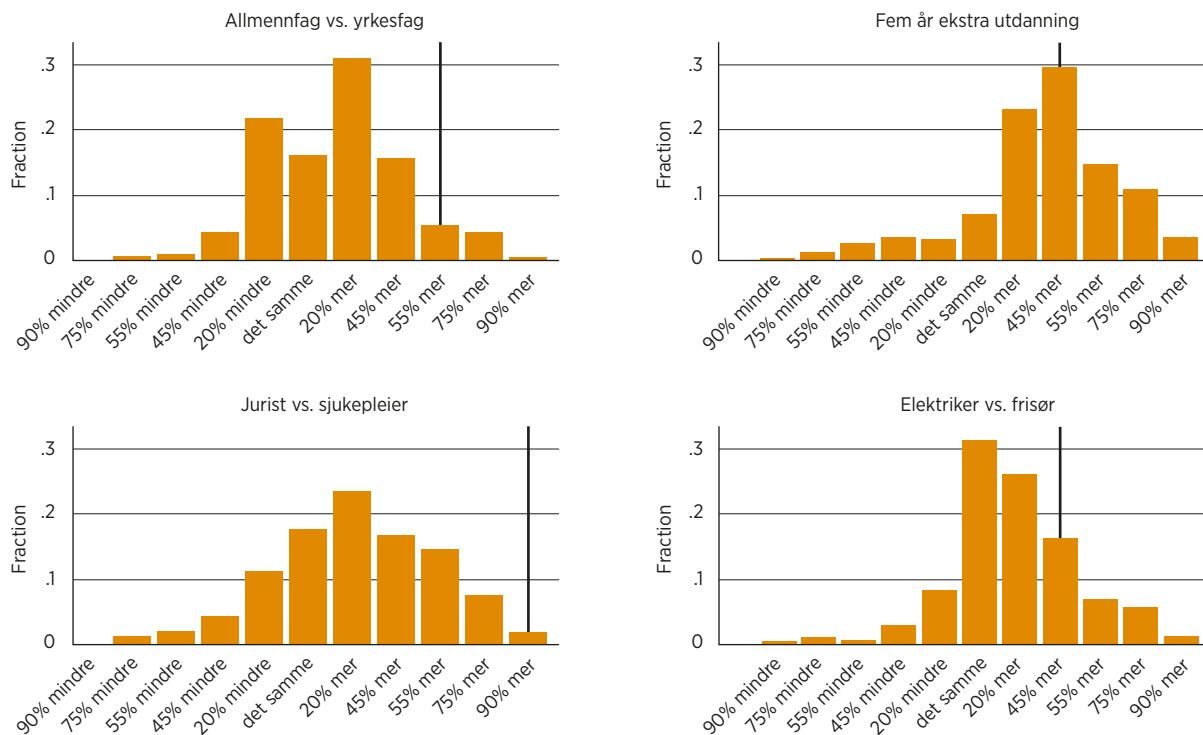
For å være sikre på at det gir mening å fokusere på hva elevene tror om lønnsforskjeller i arbeidsmarkedet, stilte vi også en serie spørsmål om hva de oppfatter som viktige egenskaper ved jobber de kan tenke seg i fremtiden. Vi ba dem vurdere «høy inntekt», «mye fritid», «spennende arbeidsoppgaver», «godt arbeidsmiljø», «være samfunnsnyttig», «liten sjanse for å miste jobben» og «høy status». Figur 1 viser en oversikt over gjennomsnittlig vurdering. Vi ser at nivået ligger høyt, slik at alle disse egenskapene ser ut til å være betydningsfulle når ungdommene tenker på hvilken jobb de ønsker å ha i fremtiden. Vi ser også at både arbeidsmiljø og spennende arbeidsoppgaver vurderes som viktigere enn høy inntekt, men inntekt vurderes som klart viktigere enn status, fritid og hvorvidt arbeidet er samfunnsnyttig.

Ungdommene mener selv at høy inntekt er av stor betydning når de tenker på hvilken jobb de ønsker å ha i fremtiden. Gitt betydningen elevene gir lønnsnivå, burde det være høyst relevant for dem å være orientert om inntektsnivåene knyttet til forskjellige utdannings- og yrkesvalg.

2. Det viste seg at forskjeller i skolenes organisasjon gav oss noe variasjon i hvor mange invitasjoner vi sendte per skole. Vi sendte i snitt 67 invitasjoner på hver skole (standardavvik 18,6) og fikk i snitt 58,2 deltakere (med standardavvik 15,2) fra hver skole.

3. En deltaker ble fulgt av en journalist og er fjernet fra datamaterialet, slik at seinere figurer og tabeller er basert på 523 deltakere.

FIGUR 2 Kjennskap til lønnsforskjeller. Spørsmålene var: «1) Tror du en person som velger allmennfag, typisk ender opp med å tjene mer eller mindre enn en person som velger yrkesfag, når de begge er førti år? 2) Tror du en person med fem år ekstra utdanning etter videregående typisk tjener mer eller mindre enn en person som velger å gå rett ut i arbeid etter videregående, når de begge er førti år? 3) Tror du en person med juristutdanning typisk tjener mer eller mindre enn en person med sykepleierutdanning, når de begge er førti år? 4) Tror du en person med elektrikerutdanning typisk tjener mer eller mindre enn en person med frisørutdanning, når de begge er førti år?» Deltakerne fikk 10 kr for hvert riktig svar. Korrekt svar er markert med en vertikal linje. Fasiten er tatt fra Kirkebøen (2010).

3. HVA VET UNGDOMMENE OM INNTEKTSFORSKJELLENE?

For å undersøke kjennskapen elevene har til inntektsmulighetene i arbeidsmarkedet, stilte vi dem fire spørsmål knyttet til utdanningsrelaterte inntektsulikheter i Norge. Figur 2 viser fordelingen av elevenes svar på de fire spørsmålene. For å sikre at deltakerne tok oppgaven alvorlig, gav vi dem 10 kr per riktig svar. Fasiten har vi tatt fra Statistisk sentralbyrås statistikk (Kirkebøen 2010). Spørsmålene er ment å fange opp forskjellige dimensjoner ved ulikheter i arbeidslivet og hvordan de forholder seg til utdanningsvalg. Vi stiller derfor spørsmål om allmenn i forhold til yrkesfaglig videregående, kort i forhold til lang utdanning, og forholdet mellom høyt- og lavtlønnede innenfor utdanningsnivå (videregående og høyskole/universitet).

De som har tatt allmenn retning tjener i gjennomsnitt 55 prosent mer enn dem som har tatt yrkesfaglig

retning. Det er få (ca. 5 prosent) som svarer helt riktig på dette spørsmålet. Dette er kanskje ikke veldig urovekkende siden der er 11 alternativer å velge fra. Det som derimot er slående, er at så mange som 45 prosent av elevene mener at de med yrkesfaglig retning tjener like mye som eller mer enn dem med allmennfaglig retning.

Et aspekt som skiller allmenn og yrkesfaglig studieretning, er muligheten til å ta høyere utdanning etter endt videregående. Selv om det finnes muligheter for dette også for mange av dem med yrkesfaglig retning, gjennom enten å ta påbygning eller videreutdanning innen et av yrkesfagene, er mulighetene for videre utdanning mye større etter endt allmenn videregående utdanning. Vi spurte derfor også elevene om de tror at en person med fem års ekstra utdanning tjener mer eller mindre enn en person uten, når de begge er 40 år. På dette spørsmålet, traff elevene mye bedre. Den største gruppen svarer helt riktig, nemlig at de med

5 års ekstra utdanning tjener 45 prosent mer. Kun 18 prosent mener at de uten den ekstra utdanning tjener like mye som eller mer enn dem med ekstra utdanning.

I den offentlige debatten i Norge, blir noen yrker til stadighet trukket fram som «høytlønnsykker», mens andre blir trukket fram som «lavtlønnsykker». Jurister er et eksempel på en gruppe som trekkes fram som høytlønnet, mens sykepleiere blir trukket fram som et lavtlønnete. Dette stemmer også med statistikken som viser at en jurist i gjennomsnitt tjener mer enn 90 prosent mer enn en sykepleier. Vi spurte deltakerne om de tror at en person med juristutdanning typisk tjener mer eller mindre enn en person med sykepleierutdanning når de begge er førti år. Selv om flertallet mener at juristene tjener mer enn sykepleierne, så mente hele 36 prosent at en sykepleier tjener mer enn eller det samme som en jurist. Dette indikerer at norske nien-deklassinger ikke vet mye om hvilke inntektsulikheter som finnes i det norske arbeidsmarkedet.

Ungdomsskoleelevene står ikke bare overfor et valg om de vil ta yrkesfaglig eller allmenn studieretning. De som velger yrkesfaglig retning, velger også hvilket yrkesfag de ønsker å ta, og det er betydelige lønnsforskjeller også mellom personer med ulike yrkesfaglige utdanninger. Det siste spørsmålet vi spurte knyttet til inntektsulikheter var om de tror at en person med elektrikerutdanning typisk tjener mer eller mindre enn en person med frisørutdanning. Det riktige svaret er her at en elektriker i gjennomsnitt tjener 45 prosent mer enn en person med frisørutdanning. Her svarte 44 prosent at en person med frisørutdanning tjener mer eller like mye som en med elektrikerutdanning.

En kan lure på om det er noen systematikk i hvem som er godt informert om ulikhetene i arbeidsmarkedet. Vi kan relatere kunnskapsnivået deres til hvordan de oppførte seg i andre deler av eksperimentet de tok del i. Spesielt er vi interessert i om kunnskapene om ulikheter henger sammen med ferdigheter elevene trenes i på skolen (grunnleggende aritmetikkferdigheter) eller med preferanser som har betydning for de økonomiske konsekvensene knyttet til beslutningstaking (risiko- og tidspreferanser). I noen grad vil tålmodighet også være noe en fokuserer på i skolen, for eksempel ved å sitte i ro og jobbe med oppgaver, slik at det er ikke helt tette skott her. I tillegg sjekker vi om de som oppgir å være mest opptatt av lønn, er bedre informert om forskjeller i lønn for ulike utdanninger og yrker.

Underveis i eksperimentet ba vi deltakerne legge sammen fire tilfeldige tall mellom 1 og 20 så mange ganger de klarte i to ganger tre minutter. Deres betaling fra eksperimentet ble bestemt av hvor mange riktige summer de klarte å regne. Incentivene varierte litt mellom individer (bestemt av både egen og andres atferd), uten at det ser ut til å ha hatt noen viktig betydning for produktiviteten. I gjennomsnitt tjente deltakerne 42 kr i denne delen av eksperimentet med i gjennomsnitt 22 riktige summer. Dette er en enkel oppgave i lys av matematikken elevene trener på skolen, og den tester kanskje nøyaktighet og kognitiv utholdenhet mer enn den tester matematiske ferdigheter.

Vi ønsket også å måle risikovillighet og benyttet et standard prislisterformat hvor deltakerne valgte mellom et sikkert beløp (75 kr) og et lotteri mellom ingenting og 150 kr, hvor sannsynligheten for å vinne 150 kr varierte fra 25 prosent til 75 prosent i 5-prosentintervaller (et av valgene ble trukket til utbetaling). I teorien er det optimalt å velge et nivå på sannsynlighetene slik at en alltid velger lotteriet over denne sannsynligheten og alltid velger det sikre utfallet under. I praksis gjorde mange av deltakerne tilsynelatende inkonsistente valg, og vi måler risikovillighet ved hvor mange av alternativene de bestemte seg for i lotteriet.

For å måle tidspreferanser gav vi deltakerne valget mellom et beløp på ett tidspunkt og et høyere beløp dersom de ventet til et seinere tidspunkt. Det var tre uker mellom tidspunktene, med start enten eksperimentdagen eller tre uker seinere (dette gjorde det nødvendig med to besøk på skolene etter eksperimentet for å avslutte utbetalingene). På det tidlige tidspunktet kunne deltakerne velge 50 kr, men om de ventet, varierte beløpet fra 51 til 100 kr (i økende intervaller). Også her var det et alternativ som ble trukket til utbetaling (for hver startdato), og vi måler tålmodighet ved hvor mange ganger de valgte å vente på den seinere utbetalingen.

En kunne kanskje vente at de som uttrykte at inntekt var viktig for utdannings- og yrkesvalg, også var bedre informert om faktiske inntektsforskjeller i arbeidslivet. Vi bruker skåren deltakerne ga på spørsmålet om hvorvidt «høy inntekt» er en viktig egenskap ved en jobb til å se på dette.

Mens aritmetikk er en ferdighet som trenes på skolen, og som er direkte relevant i mange sammenhenger, er risikovillighet og tålmodighet ikke noe skolen trener

TABELL 1 I tabellen er utfallet kjennskap til arbeidsmarkedet, målt som forklart i teksten, skalert slik at gjennomsnittet er null og standardavviket er én, og høyere tall betyr bedre kjennskap. Aritmetikkferdigheter, risikovillighet, tålmodighet og leksehjelp fra foreldre (timer i uka) er også målt standardisert med gjennomsnitt null og standardavvik én. Kjønn og alder i april er selvrapportert fra eksperimentet og målt som indikatorvariable. Standardfeil i parenteser (* betyr signifikant med p -verdi mindre enn 0,10).

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Aritmetikkferdigheter skår	0,069 (0,044)				0,057 (0,045)
Risikovillighet skår		-0,075* (0,044)			-0,075* (0,044)
Tålmodighetsskår			0,076* (0,044)		0,072 (0,044)
Betydning av høy inntektsskår				0,039 (0,044)	0,033 (0,044)
Jente	0,149* (0,088)	0,131 (0,088)	0,138 (0,088)	0,143 (0,088)	0,155* (0,088)
15 år i april	-0,031 (0,093)	-0,021 (0,094)	-0,039 (0,093)	-0,035 (0,093)	-0,026 (0,093)
Leksehjelp foreldre	-0,053 (0,044)	-0,065 (0,044)	-0,057 (0,044)	-0,063 (0,044)	-0,055 (0,044)
Konstant	-0,062 (0,067)	-0,057 (0,067)	-0,055 (0,067)	-0,059 (0,067)	-0,068 (0,067)
N	523	523	523	523	523
R^2	0,013	0,014	0,014	0,010	0,024

elever i (annet enn ev. svært indirekte). Samtidig er det klart at dette er preferanser som har stor betydning for økonomiske valg og livsutfall, og vi kan tenke på dette som mål på evne til å ta beslutninger som vil gi langsiktig høy velferd.

For å oppsummere kjennskapen til ulikheter i arbeidsmarkedet i et kontinuerlig mål tar vi utgangspunkt i hvor mange punkter på skalaen deltakerne måtte ha flyttet svaret sitt for å treffe fasiten, og vi summerer denne avstanden over de fire spørsmålene. Vi standardiserer ved å trekke fra gjennomsnittet og dele på standardavviket, og gjør samme standardisering for

aritmetikkferdigheter, risiko- og tålmodighetsmålene samt betydningen de legger på inntekt.

I tabell 1 viser vi regresjoner hvor vi forsøker å forklare kjennskapen til ulikheter i arbeidsmarkedet med noen bakgrunnsvariable som kan tenkes å ha betydning, og henholdsvis ferdighetene og preferansene som de ble målt i eksperimentet. Det mest slående med tabell 1 er at kjennskapen til ulikheter i arbeidsmarkedet ser ut til å være veldig svakt relatert til noe av det vi kan måle. For eksempel finner vi heller ikke at de som legger stor vekt på inntekt i sitt valg, er bedre orientert om inntektsforskjeller mellom utdannings- og yrkesgrupper. Med

unntak av at jenter ser ut til å ha litt bedre kjennskap til ulikhetene enn guttene, og at de mest risikovillige kanskje har mindre kjennskap, er de andre variablene ikke signifikante på et 10 prosents signifikansnivå. Det ser heller ikke ut som dette er fordi det er for lite styrke på grunn av et lite utvalg – den marginalt signifikante negative sammenhengen mellom risikovillighet og kjennskap til ulikheter er liten: Et standardavvik i risikovillighet betyr bare 7,4 prosent av et standardavvik i kjennskap til ulikheter, en liten effekt. Standardfeilene på aritmetikkferdigheter og tålmodighet betyr at vi også kan avvise at dette er faktorer som kan forklare mye av forskjellene i kjennskap til ulikheter.⁴

4. KONKLUDERENDE KOMMENTARER

Artikkelen viser resultater fra et forskningsprosjekt i atferdsøkonomi. Vi har gjennom en studie av norske niendeklassinger vist to brudd på standard forutsetninger i de enkleste økonomiske modellene. For det første er det ikke slik at elevene ser på inntektsmuligheter som det viktigste ved framtidige jobber, både arbeidsmiljø og spennende arbeidsoppgaver blir vurdert som viktigere. For det andre har vi vist at ungdomsskoleelever har veldig ufullstendig informasjon om arbeidsmarkedet og inntektsforskjeller så sent som året før de skal gjøre det viktige valget mellom yrkesfaglig og allmennfaglig studieretning på videregående. Det ser ut til at ungdommene kjenner til at ekstra utdanning gir ekstra inntekt, men det er mange, nærmere bestemt 45 prosent, som

4. Vi har gjort analysen også på enkeltspørsmålene i figur 1 i tillegg til den sammensatte skåren uten at det gir andre konklusjoner.

ikke vet at en person som velger yrkesfaglig retning på videregående typisk tjener mindre enn en person som velger allmenn retning. Videre ser det ut til at de fleste ungdommene undervurderer inntektsulikheten mellom ulike yrkesgrupper, som mellom jurister og sykepleiere og mellom elektrikere og frisører. Våre forsøk på å se om kjennskapen til ulikheter i arbeidsmarkedet er korrelert med ferdigheter og preferanser, viser at disse målene i lite grad kan forklare graden av kjennskap til arbeidsmarkedet, og at kjennskap til ulikheter i arbeidsmarkedet fanger opp noe annet.

Våre resultater bekrefter bekymringen hos Manski (1993) om at ungdom ofte har varierende kjennskap til hvordan utdanning lønner seg, og antyder, siden elevene faktisk mener at inntekt er av betydning, at mer informasjon om inntektsulikheter i arbeidsmarkedet burde nå dem før de søker seg til studieretning. Dette kunne for eksempel skje gjennom at rådgivningen på norske ungdomsskoler i større grad la vekt på økonomiske faktorer enn den tradisjonelt har gjort. **M**

Vi er takknemlig for hjelp til gjennomføringen av eksperimentet fra skoleledere og lærere på skolene som var med på eksperimentet, og for utmerket forskningsstøtte fra Eli B.S. Bergsmark, Daniel Bernstein, Espen Bolghaug, Andreas T. Engelsen, Kasper T. Fellkjær, Sebastian Fest, Sigve Garsjø, Ingar Haaland, Siri Kamøy, Vi-Vi Ton Nu, Kristin Orset, Henrik Reigstad, Kristin Risvand Mo, Mari Sakkestad, Wilhelm E.M. Thorne, Johanne A. Wik, Kristina Øystese og Silje Åsnes. Eksperimentet artikkelen baserer seg på, er støttet av Forskningsrådet, prosjekt nr. 185831.

REFERANSER

- Betts, J.R. 1996. What do students know about wages? Evidence from a survey of undergraduates. *Journal of Human Resources*, 31(1):27–56.
- Cappelen, A.W., K. Nygaard, E.Ø. Sørensen og B. Tungodden. 2010. Efficiency, equality and reciprocity in social preferences: A comparison of students and a representative population. Discussion paper SAM 28/10, Department of Economics, Norwegian School of Economics and Business Administration.
- Card, D. 1999. The Causal Effect of Education on Earnings. I *Handbook of Labor Economics*, Volume 3A (redigert av Ashenfelter, O. og D. Card). Elsevier, Amsterdam.
- Jensen, R. 2010. The (perceived) returns to education and the demand for schooling. *The Quarterly Journal of Economics*, 125(2):515–548.
- Kirkeboen, L.J. 2010. Forskjeller i livsløpsinntekt mellom utdanningsgrupper. Statistisk sentralbyrå, rapport 43/2010.
- Manski, C.F. 1993. Adolescent econometricians: How do youth infer the returns to schooling? I *Studies of Supply and Demand in Higher Education* (redigert av Clotfelter, C.T. og M. Rothschild), University of Chicago Press, Chicago.
- Manski, C.F. 2004. Measuring expectations. *Econometrica*, 72(5):1329–1376.
- Østlie, L. 2004. *Yrkes- og utdanningsveiledning: Nøkkelen til beste valg*. Utdanningsdirektoratet, Oslo.